

Marijke Bakker

Leren schrijven met Nieuwsbegrip

Veel scholen voeren taalbeleid om leerlingen te helpen hun taalachterstand in te lopen en het beste uit de leerlingen te halen. Vaak worden de Nieuwsbegriplessen ingezet om te werken aan begrijpend lezen door middel van het werken met leesstrategieën en het uitbreiden van woordenschat. Schrijfvaardigheid wordt in het (taal)onderwijs echter steeds belangrijker. Dit was een belangrijke reden om een nieuwe opzet te ontwikkelen voor de schrijflessen bij Nieuwsbegrip, die aansluit bij moderne inzichten over schrijfdidactiek. Hoe zijn de lessen opgezet? Wat zijn de ervaringen tot nu toe? Wat kunnen docenten Nt2 en docenten uit het voortgezet onderwijs er mee?

Werknemers en studenten moeten informatie kunnen verzamelen en schriftelijk verwerken. Onderzoek doen, ontwerpen, ondernemen en filosoferen krijgen meer en meer een plek op scholen. Het kunnen verwoorden van je gedachten op papier is daarbij essentieel om te laten zien wat je leert en ontdekt. Schrijfvaardigheid wordt niet structureel onderwezen. Ondanks dat het een van de moeilijkste taalvaardigheden is om te leren, wordt er minder dan een lesuur per week aan besteed.

Vorig jaar heeft Nieuwsbegrip dan ook (in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam), een nieuwe opzet ontwikkeld voor schrijven, gericht op leerlingen uit groep 6, 7 en 8. De lessen werken toe naar niveau 1F uit het referentiekader taal. (De niveaus A en B van Nieuwsbegrip).

Aansluiten bij inzichten uit onderzoek

In de didactische opzet voor de schrijflessen van Nieuwsbegrip hebben we de belangrijkste inzichten gevolgd uit een meta-analyse van onderzoek naar schrijfvaardigheid. (zie figuur 1: inzichten uit onderzoek).

Het doel van de lessen is om teksten te leren schrijven gericht op een doel en een publiek.

Bij de opzet van de schrijflessen staat een procesgerichte aanpak centraal. Elke les bestaat uit twee delen en begint met opdrachten die de leerlingen helpen materiaal te vinden. Vervolgens leren de leerlingen een strategie die helpt bij het verzamelen en ordenen van het materiaal voor een bepaald genre teksten. Dit resulteert in het schrijven van de eerste versie van de tekst.

In het tweede deel van de les geven medeleerlingen en soms andere lezers commentaar op de eerste versie van de tekst en helpen leerlingen elkaar hun tekst te verbeteren. De verbeterde tekst wordt tenslotte op een bepaalde manier gepubliceerd: een leesmap voor bezoekers van de school die moeten wachten op hun afspraak met de directeur of met een leerkracht, posters met instructie over veilig internet voor medescholieren, of een tentoonstelling voor ouders over de toekomst. Hoe realistischer de schrijfoopdrachten, hoe gemotiveerder de leerlingen zijn om de eerste versie van de tekst te redigeren en af te maken.

Opdrachten waarin de leerlingen samenwerken met schrijfmaatjes en feedback van lezers krijgen, ondersteunen de leerlingen bij het ontwikkelen van de vaardigheid om door de ogen van het publiek naar de eigen tekst te kijken. Dat hoeft zeker geen zware kost te zijn. Een van de favoriete lessen is bijvoorbeeld het beschrijven van je schoen: je bent je schoen kwijtgeraakt in het zwembad en moet dus een beschrijving geven in het formulier voor verloren voorwerpen. In het eerste deel van de les schrijven de leerlingen de tekst, waarin zij hun schoen beschrijven. In het tweede deel van de les liggen alle schoenen op een rij en probeert iemand aan de hand van een beschrijving de bijpassende schoen te vinden. Zo ervaren de leerlingen op een heel directe manier welke beschrijvingen meer succesvol zijn dan andere.

Genredidactiek

De grootste verandering in de schrijflessen van Nieuwsbegrip is dat de instructie de aanpak volgt van de genredidactiek. Zakelijke teksten zijn net als literaire teksten in te delen in genregroepen, zoals instructieteksten, betogende teksten, of verklarende teksten. Elk van deze genres heeft een eigen typische structuur en eigen taalkenmerken.

Het herkennen en reproduceren van tekststructuren helpt de leerlingen in de fase van materiaal verzamelen en ordenen en bij het opzetten van de tekst: het maken van het schrijfplan. Bovendien blijkt uit onderzoek dat leerlingen beter feedback kunnen geven op elkaars schrijfproducten als ze expliciet instructie hebben gekregen over de structuur van een tekst. Om de leerling hierbij te helpen kun je gebruik maken van een visuele weergave van de structuur. Bijvoorbeeld voor een simpel verhaal:

Een andere manier om leerlingen te ondersteunen is het gebruik van zogenoemde 'mnemonics'. Dit is een korte, makkelijk te onthouden naam, opgebouwd uit beginletters van de woorden die je moet onthouden. Voor de strategieën *beschrijven*, *instrueren*, *verklaren* en *betogen* bieden we de mnemonics BEVERS, KLUNS, VOGELS en SLAK(zie figuur 2 *mnemonics bij de strategieën beschrijven, instrueren, verklaren en betogen*) aan.

Deze vier strategieën hebben we gekozen, omdat ze veel voorkomen in het onderwijs. Bovendien bieden ze een basis om in het vervolgonderwijs op verder te bouwen en toe te werken naar onder andere verslagen, beschouwingen en combinaties van genres. In het voortgezet onderwijs zullen de aangeboden genres moeten worden uitgebouwd om tegemoet te komen aan eisen op niveau 2F en 3F. Bij betogen zullen leerlingen ook moeten leren om tegenargumenten te weerleggen en om argumenten aan te kleden met pakkende voorbeelden.

Ervaarles, instructieles, oefenles

Per jaar ontwikkelt het schrijfteam van Nieuwsbegrip voor elk strategie vier lessen. De eerste les is een **ervaarles**, waarin de leerlingen nog geen instructie krijgen over de strategie. De leerlingen schrijven in deze les bijvoorbeeld een betoog over wie er in hun ogen een medaille verdient. Vervolgens kiest de klas op basis van de geschreven teksten wie de medaille krijgt. Nog zonder uitleg ervaren de leerlingen dan dat in krachtige betogen niet alleen een mening staat, maar ook goede argumenten.

In de tweede les van de serie 'betogen' krijgen de leerlingen expliciet **instructie** over de SLAK – strategie (zie figuur 2). De docent modelt de strategie: hij doet het hardop denkend voor op het digibord. Daarna gebruiken de leerlingen de strategie op dezelfde manier voor het voorbereiden van hun eigen betoog. Bijvoorbeeld een brief, waarin de directeur ervan moet worden overtuigd dat de school, op een door de leerlingen gekozen manier, aandacht moet geven aan de dodenherdenking.

Omdat de leerlingen al ervaring hebben opgedaan met het schrijven van een betoog valt de instructie als het ware in een gespreid bedje. Na de instructieles volgen nog een of twee **oefenlessen**, waarin de leerlingen oefenen met dit genre en de strategie. De docent geeft dan alleen expliciet strategie-instructie aan leerlingen die dat nog nodig hebben.

Ook het beoordelen en becommentariëren van de eerste versie wordt steeds gedaan aan de hand van de strategie, omdat de letters van de strategie (meestal) ook de opbouw van de tekst aangeven.

We zijn benieuwd naar uw ervaringen

Voor de leerkrachten die werken met de schrijflessen van Nieuwsbegrip is het even wennen om zoveel aandacht te besteden aan schrijven. De lessen vragen minimaal een uur per week en om dat in te plannen moeten er vaak opdrachten uit de taalmethode worden geschrapt.

Van leerlingen horen we veel enthousiaste geluiden. Vooral over het feit dat de opdrachten 'echt' zijn. Ook de docenten geven aan dat de leerlingen met veel plezier aan de lessen werken.

Voor leerlingen is het nieuw dat teksten niet in één keer af zijn. Ook het samenwerken met schrijfmaatjes bij het schrijven is niet iedereen gewend, laat staan commentaar geven op het schrijfproduct van een ander. Een checklist(of rubric) helpt hierbij, maar ook hier kan het nuttig zijn dat de docent modelt hoe hij een goede tip geeft, of hoe hij omgaat met kritiek.

Het materiaal wordt vooral gebruikt in de bovenbouw van de basisschool, maar is zeker ook geschikt voor de onderbouw van het vmbo, die toewerken naar niveau 1F, is het geschikt. Omdat de tijd voor schrijven in het vo vaak nog beperkter is dan in het basisonderwijs zal de vo docent creatief met de jaarplanning moeten zijn. Als hij het materiaal aanbiedt in plaats van de schrijflessen uit de methode zou hij in plaats van fictie en verhalen het genre *verslag* aan kunnen bieden, want die hebben leerlingen in andere vakken al

snel nodig. Toch merken wij dat docenten zelf de fictielessen vaak zo leuk vinden om met de klas te doen, dat ze daar niet op willen bezuinigen.

Nt2-docenten die leerlingen voorbereiden op vo of mbo kunnen het materiaal ook inzetten. Wel moeten zij zich ervan bewust zijn dat dit geen Nt2-materiaal is. Ze zullen goed moeten inschatten of de Nt2-leerlingen over de benodigde taalvaardigheid en woordenschat beschikken en dan misschien nog extra woordenschatopdrachten moeten invoegen.

Wie een licentie heeft voor de lessen Nieuwsbegrip kan gratis de schrijflessen downloaden en uitproberen. In de afgelopen twee jaar hebben we al veel bruikbare suggesties van docenten gekregen. We zijn dan ook benieuwd naar uw ervaringen. Wie het programma Nieuwsbegrip niet kent, kan meer informatie vinden via deze links

www.nieuwsbegrip.nl

Welke instructie geven we de leerlingen?

Leer leerlingen strategieën voor het plannen, eerste versie schrijven en reviseren van verschillende soorten teksten. (Strategy Development)

Leer leerlingen zelf hun schrijfproces te sturen (Self-Regulating)

Leer leerlingen de structuren van verschillende tekstsoorten.

Hoe ondersteunen we de leerlingen?

Ontwikkel arrangementen waar leerlingen samenwerken bij het plannen, schrijven, terugkijken op en reviseren van hun teksten.

Stel heldere en specifieke doelen.

Laat leerlingen activiteiten uitvoeren die hen in staat stellen ideeën te verzamelen en organiseren voordat ze een eerste versie schrijven.

Beoordeel én het schrijven én de vorderingen in het leren schrijven. Geef daarop feedback die de leerling helpt verder te komen.

'A Meta-Analysis of Writing Instruction for Students in the Elementary Grades' (Graham e.a. 2012)

Fig 1 Inzichten uit onderzoek

Strategie: Beschrijven. Mnemonic: **BEVERS**

1. **B**ekijk het voorwerp: wat valt je meteen op? Noteer dit.
2. **V**ergelijk het voorwerp met andere voorwerpen van dezelfde soort: wat maakt dit voorwerp anders? Noteer de kenmerken.
3. Maak een **S**chema.

Strategie: Verklaren. Mnemonic: **VOGeLS**

1. Beschrijf het **V**erschijsel. Wat is het? Hoe ziet het eruit?
2. Wat zijn **O**orzaken? Hoe komt het?
3. Wat zijn **G**evolgen, nu en **L**ater? positieve en/of negatieve gevolgen
4. Zet oorzaken en gevolgen in een **S**chema.

Strategie: Instrueren. Mnemonic: **KLUNS**

1. Noem de **K**lus: wat moet het worden? Wat is het eindresultaat?
2. Maak een lijstje van wat je **N**odig hebt voor de klus.
3. Beschrijf de **S**tappen één voor één.

Strategie: Betogen. Mnemonic: **SLAK**

1. Beschrijf de **S**ituatie. Wat is er aan de hand?
2. **L**aat je Mening horen! Wat vind/wil ik?
3. Geef een of meer **A**rgumenten. Waarom vind/wil ik dit?
4. Eindig met een **K**lapper van een zin!

Figuur 2: *Mnemonics bij de strategieën beschrijven, instrueren, verklaren en betogen*

Marijke Bakker

De auteur is adviseur en ontwikkelaar bij de CED-groep. Ze is een van de ontwikkelaars van de schrijflessen en begeleidt scholen en docenten bij de verbetering van hun schrijfonderwijs. Correspondentie:

marijke.bakker@cedgroep.nl.

